

Eşit Oynayalım - II

İÇİNDEKİLER

I. Spora Toplumsal Cinsiyet Lensleriyle Bakmak	2
II. Spora Katılım	8
III. Spor Yönetimi ve Ücret Adaletsizliği	14
IV. Sporda Toplumsal Cinsiyet Temelli Şiddetin Önlenmesi	18
V. Sporda Cinsiyetçi Dil ve Medya	24
VI. Sporda İyi Örnekler	28
VII. İzleme Önerileri	32

I. Spora Toplumsal Cinsiyet Lensleriyle Bakmak

a. Spor ve Cinsiyet Rejimleri

Spor, toplumsal cinsiyet eşitsizliklerinin en açık biçimde görülebildiği alanlardan biridir. Tarihsel olarak erkeklerin hâkimiyetinde gelişmiş; kadınların bedensel, duygusal ya da toplumsal gerekçelerle dışlandığı bir alan olagelmıştır. Başlangıçta bu dışlama “kadın bedeni spora uygun değildir” gibi biyolojik varsayımlarla meşrulaştırılmış, zamanla kurumlar, politikalar ve söylemler aracılığıyla yeniden üretilmiştir.

Bugün de sporda kadınlar, yöneticilikten kaynak tahsisine, görünürlükten karar alma mekanizmalarına kadar pek çok alanda eşitsizler ile karşı karşıyadır. Bu durum yalnızca bireysel önyargılardan değil; kadın ve erkek bedenlerine atfedilen anlamların ve rollerin sistematik biçimde yeniden üretilmesinden de kaynaklanır. Ancak sporda cinsiyetçiliğin tarihi kadar, bu eşitsizliklerle başta kadınlar olmak üzere mücadele edenlerin tarihi de uzundur.

b. Spor Alanında Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Mücadelesinin Kısa Tarihi

Modern sporun simgesi kabul edilen Olimpiyat oyunları, aynı zamanda kadınların eşitlik mücadelesinin de tarihini arenasıdır.

1896’daki ilk modern Olimpiyatlarda kadınların yarışması yasaktı. Ancak Yunan atlet Stamatia Revithi, bu yasağa karşı çıkarak maratonu tek başına koştu ve zamanı yerel yöneticilere

onaylattı. Böylece tarihe ilk kadın maraton koşucusu olarak geçti (Georgiadis'ten akt. Aybek & Yıldırım, 2016).

“1896'da Atina'da düzenlenen ilk olimpiyatlar, hiç beklenmedik şekilde bir kadının protestosuna sahne olmuştur. Stamatia Revithi, olimpiyatlar kapsamında düzenlenen maratona katılmak için verdiği dilekçesi başvuru zamanı geçtiği için reddedilince, resmî yarışlardan bir gün sonra, maraton mesafesini tek başına koşmuş; çıkış ve varış zamanlarını gösteren bir tutanağı yerel yöneticilere onaylatmayı da ihmal etmemiştir (Georgiadis'den aktaran Aybek & Yıldırım, 2016). 1900'e gelindiğinde ise, Paris'te düzenlenen ikinci Olimpiyat Oyunları'nda, 22 kadın 5 branşta yarışmış, çim tenisinde birinci olan Charlotte Cooper, ilk kadın olimpiyat şampiyonu olarak kayıtlara geçmiştir. 1911'deki IOC meclisinin tutanaklarına göre, yüzme, 1912'de, feminist İsveçliler tarafından kadın programına tanıtılmıştır (Pfister, 2000).”

Kaynak: Canan Koca (2018), Sporda Toplumsal Cinsiyet Eşitliği, Cinsiyet Eşitliği İzleme Derneği, s.32. <https://ceidizler.ceid.org.tr/dosya/ceidWeb1.4.1.1.10.pdf>

1900 Paris Olimpiyatları'nda 22 kadın beş branşta yarıştı. Bu yarışlarda çim tenisi şampiyonu Charlotte Cooper, olimpiyat tarihinde altın madalya kazanan ilk kadın sporcu oldu. 1912'de yüzme branşı, İsveçli feministlerin çabasıyla kadınlara açıldı (Pfister, 2000).

Yüzyılın başında kadınların spora katılımı hâlâ tartışmalıydı. “Kadınlar narindir”, “kas yapmak kadınlığı bozar” gibi söylemler yaygındı. Modern Olimpiyatların kurucusu Pierre de Coubertin, kadınların Olimpiyatlara katılmasının doğa yasalarına aykırı olduğunu iddia eder. De Coubertin'e göre “olimpiyat oyunlarında kadınların asıl rolünün tıpkı antik çağda olduğu gibi erkeklerin başarılarının ödüllendirilmesinde görev almak”tır. Spor tarihi Cou-

SPOR ALANINDAN KADINLARI DIŞLAMAK İÇİN SÖYLENENLER

- Kadınlar için spor tehlikelidir!
- Rahimleri tarafından idare edilen kadınlar narindir, zayıftır.
- Spor üremeye zarar verir.
- Spor kadınları kadınlıklarından uzaklaştırır.
- Spor kadınları kaslı yapar ve evlenecek talip bulamazlar!
- Ağır sporları kadınlar yapmamalı
- Kadınlar hızlı koşamazlar ve hararetlenmeye meyillidirler!

Spor'da Cinsiyet Eşitliği İçin Önemli Tarihler

bertin'in sözünü yanlışlar ve kadınlar farklı dallardaki mücadeleleri hem spor hem de Olimpiyat tarihinde kendilerine yer açmışlardır.

c. Olimpiyatlarda Eşitlik Yolculuğu

1900 Paris Olimpiyatları'na katılan 997 sporcunun yalnızca 22'si kadındı. Kadınlar tenis, yelken, binicilik ve golfte yarışabilirdi. 1928'de kadınlara atletizmde yarışma hakkı tanındı. Diğer branşlara katılım ise uzun yıllara yayıldı:

1964'te voleybol

1974'te hentbol ve basketbol

2012'de boks kadınlar için yarışılabilir branşlara eklendi.

Kadınların mücadelesi sayesinde, hem sporcu sayısı hem de branş çeşitli-

1. IOC Gender Equality Review Project.

liği giderek arttı. Bugün Olimpiyatlarda kadınların katılım oranı erkeklerle neredeyse eşit düzeydedir.

1991'de Uluslararası Olimpiyat Komitesi (IOC), Olimpiyat programına dahil edilecek her yeni spor dalında kadın yarışmalarının da zorunlu olmasına karar verdi. 2018'de IOC, "Olimpik Ajanda 2020" kapsamında yayımladığı raporda¹, 2024 ve 2026 oyunlarından itibaren oyunlarda kadın ve erkekler için eşit kota, madalya yarışı sayısı belirlenmesi, tüm bireysel ve takım sporlarında (disiplin ya da yarışlarda) eşit sayıda kadın ve erkek olması yanında müsabaka süreleri, mesafeleri ve tesis koşullarında da cinsiyet eşitliği sağlanması önerildi.

Ayrıca Milli Olimpiyat Komiteleri ve Uluslararası Spor Federasyonlarının yönetim birimlerinde cinsiyet eşitliğinin sağlanması önerildi.

d. Sporun Bir İnsan Hakkı Olduğu Kabulü

1978’de UNESCO’nun kabul ettiği “Uluslararası Beden Eğitimi ve Spor Şartı”, sporu bir insan hakkı olarak tanımlar. Bu belgeye göre herkes, cinsiyet, yaş, engellilik veya köken farkı gözetilmeksizin spora eşit şekilde erişebilmelidir. 2014’te güncellenen Şart’a toplumsal cinsiyet eşitliği perspektifi eklendi:

“Beden eğitimi, fiziksel aktivite ve spora katılmak için içermeci, uyarlanmış ve güvenli fırsatlar, özellikle kız çocukları, kadınlar, yaşlılar ve engelliler için sağlanmalıdır.” (Md.1.3)

Benzer biçimde, IWG Brighton Plus Helsinki Kadın ve Spor Bildirgesi, kadınların her düzeyde spora katılımını destekleyen ilk uluslararası politika metnidir². Bildirge, 2014’te geliştirilerek ırk, cinsiyet, yaş, cinsel yönelim ya da engellilik farkı gözetmeksizin tüm kadınların ve kız çocuklarının spora eşit koşullarda erişmesini temel ilke olarak kabul eder.

Kadınların/kızların ihtiyaçlarındaki çeşitliliği tanımak; özellikle engelli kadınların (Engelli Hakları Sözleşmesi’nin uygulanması yoluyla) ve kadınların katılımına ve performansına muhalif olabilen kültürlerde yaşayan ve çalışan kadınların ihtiyaçlarını tanımak.

Irkı, rengi, dili, dini, mezhebi, cinsel yönelimi veya kimliği, yaşı, medeni hâli, yeteneği/ engelliliği, politik inancı, milleti veya sosyal kökeni ne olursa olsun her kadının rekreatif, sağlık veya yüksek performans amaçlı spor veya fiziksel aktiviteye katılımına eşit olanaklar sağlanmalıdır.

e. Bu Mücadele Neden Önemli?

Spor yalnızca bedensel bir faaliyet değil; toplumun değerlerini, eşitlik anlayışını ve özgürlük sınırlarını da yansıtan bir kültür alanıdır.

2. Brighton Plus Helsinki 2014 Declaration on Women and Sport.

Kadınların sporda yer alması, yalnızca bireysel bir hak değil, aynı zamanda toplumun demokratik olgunluğunun da göstergesidir. Kadınların ve dezavantajlı grupların sporda görünürlük kazanması; yeni ve farklı rol modellerin ortaya çıkmasını, kız çocuklarının kendine güven duymasını ve sporun herkes için daha adil bir alan hâline gelmesini sağlar.

Bu nedenle sporda toplumsal cinsiyet eşitliği, yalnızca kadınların meselesi değil; adalet, çeşitlilik ve insan hakları meselesi olduğu kadar birlikte yaşama kültürünün sigortalarından biridir.

f. Kısa Hatırlatmalar

* Toplumsal cinsiyet, doğuştan gelen biyolojik farklardan çok, toplumun kadın ve erkeklere yüklediği rollerle ilgilidir.

* Eşitlik, herkese aynı şeyi vermek değil; herkesin ihtiyaçlarına göre adil, erişilebilir kılınan haklarına ulaşabilmesini sağlamaktır.

* Sporda eşitlik, yalnızca sahada değil; soyunma odasında, yönetim kurulunda, medyada ve dilde de sağlanmalıdır.

Kaynaklar

- * Canan Koca (2018), Sporda Toplumsal Cinsiyet Eşitliği, Cinsiyet Eşitliği İzleme Derneği (CEİD).
- * Pfister, G. (2000), Women and Sport in the 20th Century.
- * UNESCO (1978, 2014), International Charter of Physical Education and Sport.
- * Brighton Plus Helsinki Declaration on Women and Sport (2014).
- * Georgiadis'ten akt. Aybek & Yıldırım (2016), Olimpiyatlarda Kadınların Katılımı.

II. Spora Katılım

a. Türkiye’de Sporda Toplumsal Cinsiyet Dengesi

Bir toplumun sporda toplumsal cinsiyet eşitliği düzeyi, lisanslı sporcuların cinsiyet dağılımı üzerinden görülebilir. Cinsiyet Eşitliği İzleme Derneği’nin (CEİD) 2018 tarihli araştırmasına göre³, Türkiye’de kadın sporcuların oranı 1987’de yüzde 20 civarındayken, 2000’li yıllarda ancak yüzde 32’ye yükselebilmiştir. Futbol gibi erkek egemen branşlar dahil edildiğinde bu oran yüzde 28,6’ya kadar düşmektedir (Koca, 2018).

Grafik 1: Kadın ve erkek sporcu sayılarının yıllara göre dağılımı (Futbol hariç)

Bu tablo, sporda kadınların hâlâ sınırlı alanlarda temsil edildiğini açıkça göstermektedir.

b. Kadınların Ağırlıklı Olduğu Branşlar

2017 verilerini referans alarak kadın sporcuların erkek sporculardan daha fazla olduğu spor dalları arasında jimnastik (%62,19), voleybol (%60,33), buz pateni (%58,15) öne çıkmaktadır. Kadın sporcuların en az sayıda olduğu

3. <https://dspace.ceid.org.tr/xmlui/handle/1/1124>

alanlar arasında futbol (%1,03), güreş (%5,57) ve bilardo (%7,80) ilk sıralarda yer almaktadır⁵.

Bu sporlar genellikle toplumda kadınlara atfedilen estetik, zarafet ve “hafiflik” nitelikleriyle ilişkilendirilir. Buna karşın futbol (%1), güreş (%5) ve bilardo (%8) gibi dallarda kadın sporcu oranı oldukça düşüktür. Bu farkın, sporların “kadın işi” ve “erkek işi” olarak ayrıştırıldığı kültürel bir bakışın sonucu olduğu söylenebilir.

Toplum, kadınları “zarif “ve “sakin” sporlara yönlendirirken; erkekleri “güç”, “hız” ve “rekabet” ile özdeşleştirilen branşlara teşvik eder. Bu ayrım, çocukluk çağında başlar.

c. Kalıp Yargılar Nasıl Başlıyor?

“Kız gibi olmak” ifadesi, erken yaşlardan itibaren kız çocuklarının hareket alanını sınırlar. Onlardan tanımlanmış “güvenli” bir alanda kalmaları, sakin olmaları, dikkat çekmemeleri, görünmemeleri beklenir. Erkek çocuklara ise “hareketli ol”, “güçlü ol” mesajı verilir. Böylece kız çocuklarının bedeniyle kurduğu ilişki, toplumsal cinsiyet temelli normlar aracılığıyla daha temkinli, çekingen hale gelir. Bu da kız çocuklarının bireysel ve toplumsal anlamda kendilerini ifade etmelerini sınırlandırır.

Bu durum, onların sporda özgüven kazanmalarını ve farklı branşlara yönelmelerini engeller. Erkek çocuklar ise “cesaret”, “dayanıklılık”, “rekabet” ve “risk alma” gibi davranışlarla ödüllendirilir. Bu ikili yapı, sporda cinsiyet eşitsizliğini yeniden üreterek erken yaşta pekiştirir.

Kız öğrenciler jimnastik ve voleybol gibi toplumda uygun görülen aktivitelere katılmayı tercih ederlerken erkek öğrenciler futbol ve basketbola katılmayı tercih ederler. Ya da toplumsal cinsiyete uygun olmayan sporlara katılanlar “normal” kabul edilmezler³: “... Bir kadın halter kaldırırmı hiç? Olacak şey değil. Yok ama ya kim yapar öyle sporları? Bence diğer sporlar hakkında çok fikirleri olmadığı için bunları yapıyorlar” (Öğrenci görüşmesinden alıntı; Koca ve Demirhan, 2005).

4. Koca, C. (2018), Sporda Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Haritalama ve İzleme Çalışması, CEİD.

5. Koca & Demirhan (2005), Kadın ve Spor: Toplumsal Cinsiyet Roller ve Spor Katılımı Üzerine.

d. Ebeveyn Tutumları

660 kişi ile gerçekleştirilen “Spor ve Toplumsal Cinsiyet” araştırması, spor alanındaki yerleşik kalıp yargıları göz önüne sermektedir. Araştırma sonuçlarına göre, kadınların %47’si ve erkeklerin %36’sı gerekli özelliklere sahip kadınların belli spor dallarını yapabileceğini düşünmektedir. Araştırma, çocukların spora katılım tercihlerinde ailelerin belirleyici rol oynadığını gösteriyor. Anne-babaların genellikle kız çocuklarının yüzme, tenis, jimnastik, voleybol ve kayak gibi “estetik” branşlarla ilgilenmesini isterken; erkek çocukları için daha çok basketbol, futbol ve kayak öne çıkar⁶.

Her iki cinsiyet için de ortak ilgi alanları olsa da, toplumsal beklentiler spor seçimlerini yönlendirir. Bu durum, sporun “herkes için” olduğu düşünceyle çelişir.

e. Okul Bahçesinde Eşitlik

Eşitlik, her bireye aynı eğitim ortamını sağlamak ve aynı öğrenme etkinliklerini sunmak değildir. Eşitlik, bir bakıma bireylerin fiziksel, kültürel ve toplumsal olarak oluşan farklılıklarını dikkate alarak onların ilgi ve ihtiyaçlarını karşılayacak olanakların sunulmasıdır⁷. Birçok kız çocuğu, disipilin anlamında sporla genellikle okulda, beden eğitimi derslerinde tanışır. Bu

nedenle beden eğitimi öğretmenleri, kız öğrencilerin spora katılımını artırmada kritik bir role sahiptir. Yapılan araştırmalara göre kız öğrencilerin %81’i spora okulda başlarken, erkek öğrencilerin %44’ü spor kulüplerinde başlamaktadır⁸. Bu fark, okulların kız çocuklarını spora kazandırmada ne kadar önemli olduğunu gösterir.

f. Sınıf İçi Dinamikler

Öğretmenlerin kullandığı dil, iletişim tarzı ve yaklaşım biçimi öğrencilerin katılımını doğrudan etkiler. Bazı kız öğrenciler “erkeklerin önünde hata yapmaktan” çekindiği için, bazıları da “alay edilmekten” korktuğu için beden eğitimi derslerinde aktif olmayı tercih etmez⁹. Özellikle futbol gibi erkek egemen branşlarda bu durum daha belirginleşir.

Sınıf içinde sıkça duyulan şu ifadeler, farkında olmadan cinsiyetçi bir iklim yaratır:

“Kız gibi oynama!”

“Adam mısın?”

“Erkek gibi davran!”

Bu sözler yalnızca şakalaşma değil; öğrencilerin kendilerini nasıl gördüklerini, toplumsal cinsiyet rolleri açısından kim olmalarına izin verildiğinin dildeki ifadeleridir; bunlar, hem bireylerin ken-

6. Spor ve Toplumsal Cinsiyet Araştırması, https://www.ing.com.tr/F/Documents/19_Mayis_Ataturku_Anma_Genclik_ve_Spor_Bayrami.pdf, 2020.

7. Koca ve Arslan (2010), Kız Çocukları ve Futbol: Toplumsal Cinsiyet Yaklaşımı, Türkiye Futbol Federasyonu.

8. Pehlivan, Z. (2013) Okullar arası Spor Yarışmalarına Katılanların Sporlu Bırakma ve Devam Etme Nedenleri, Hacettepe Journal Of Sport Sciences.

9. Koca ve Arslan (2010)

dilerine bakışını hem de bireye çevresince nasıl bakıldığını belirler. Beden eğitimi öğretmenleri bu kalıpları fark edip yeniden üretmeden dönüştürdüğünde, sınıf daha eşitlikçi, güvenli bir öğrenme ortamına dönüşür.

g. Eşitliğin Eğitsel Anlamı

Eşitlik, herkese aynı olanağı sunmak değil; farklı ihtiyaçları tanıyarak adil ve erişilebilir fırsatlar yaratmaktır. Kız öğrencilerin spora katılımını artırmak için:

- * Kız ve erkek öğrencilere eşit söz hakkı ve liderlik fırsatları verilmelidir.
- * Grup etkinliklerinde sorumluluk dengeli biçimde paylaştırılmalıdır.
- * Fiziksel beceriler ve çabalar, cinsiyet farkı gözetmeksizin ödüllendirilmelidir.
- * Sınıfta kullanılan dil, “kadınlık” ya da “erkeklik” vurgusu taşımamalıdır.

h. Beden Eğitimi Öğretmenleri ve Antrenörler İçin Altın Kurallar

- * Katılımı eşitleyin: Her öğrencinin etkinliklerde aktif yer almasını sağlayın.
- * Rol modeller yaratın: Hem kız hem erkek öğrencilerin liderlik yapabileceği ortamlar oluşturun.
- * Cinsiyetsiz iletişim kurun: “Erkek gibi oyna” ya da “kız işi değil” gibi ifadelerden kaçının.
- * Sorumluluğu paylaşın: Takımlarda görev dağılımını

cinsiyete göre değil, isteğe ve yeteneğe göre yapın.

* Çabayı destekleyin: Sonuçtan çok, gayreti ödüllendirin.

* Geri bildirim verin: Her öğrencinin gelişimini fark ettiğinizi hissettirin.

i. Rol Modellerin Gücü

1973'te kurulan Dostluk Spor Kulübü, Türkiye'de kadın futbolunun öncüsü olmuştur¹⁰. Kadınların futbol oynayamayacağına dair önyargıları yıkan 13 sporcudan oluşan bu takım, bugün hâlâ birçok genç kız için ilham kaynağıdır.

Benzer biçimde, günümüzde ulusal ve uluslararası arenada başarı kazanan kadın sporcular, yalnızca kendi branşlarında değil, tüm spor alanlarında eşitlik mücadelesine katkı sunmaktadır.

j. Sonuç: Katılımda Eşitlik, Oyunda Adalet

Sporda toplumsal cinsiyet eşitliği, sahada başlayan ama sınıfta, soyunma odasında ve yönetim katında devam eden bir süreçtir. Kız çocuklarının spora katılımı, onların özgüvenini, dayanıklılığını ve dayanışma becerisini güçlendirir. Beden eğitimi öğretmenleri, antrenörler ve koçlar, kızlarla eşitlik ilkesi ile iletişim kurarak, sorumluluk vererek, performanslarını ödüllendirerek, fiziksel becerileri ile ilgili geribildirimlerde bulunabilirler. Böylece kız öğrencilerin erkek öğrencilerle eşit derecede spora olan ilgilerinin arttırabi-

li, bu tutumları ile toplumsal cinsiyet kaynaklı eşitsizliklerin azaltılmasına katkıda bulunabilirler.

Kaynaklar

* Canan Koca (2018), Sporda Toplumsal Cinsiyet Eşitliği, CEİD Haretalama ve İzleme Çalışması.

* Koca & Demirhan (2005), Kadın ve Spor: Toplumsal Cinsiyet Roller ve Spor Katılımı Üzerine.

* Dostluk Spor Kulübü (1973), Türkiye'de Kadın Futbolunun Öncüsü.

10. <https://www.haberes.com.tr/tffde-kadinin-adi-yok-demisti>

III. Spor Yönetimi ve Ücret Adaletsizliği

a. Yönetimde Eşitlik: Neden Önemli?

Sporda toplumsal cinsiyet eşitliği, yalnızca sahadaki performansla sınırlı değildir. Toplumsal cinsiyet eşitliği probleminin spor yönetiminden hakemliğe, bütçe planlamasından har-cama yetkililerine, medya temsilinden spor “idol”lere kadar pek çok izdüşümü vardır. Mesela bir ülkede kadınların spor yönetiminde yer alma oranı, o ülkenin spor kültürünün kapsayıcılığını doğrudan gösteren temel verilerden biridir.

Spor kurumlarında alınan kararlar, kaynakların nasıl dağıtılacağını ve hangi alanların destekleneceğini belirler. Dolayısıyla yönetim süreçlerinde kadınların yer almaması, perspektif darlığı ve temsil sorunu nedeniyle eşitsizliğin yeniden üretilmesi anlamına da gelir.

b. Toplumsal Cinsiyet Eşitliği İçin Standartlar

Sporda eşitliği sağlamak yalnızca “iyi niyetle” değil, somut planlarla hayata geçirilebilir. Bu planlar aşağıdaki temel ilkelere dayanır; bunların işletilmesi il sporda eşitlik yalnızca bir “hedef” olmaktan çıkar, ölçülebilir bir kriter hâline gelir:

* Eylem Planı Hazırlamak: Cinsiyet eşitliğini sağlamaya yönelik stratejik hedefler belirlenmeli, uygulanabilir adımlar tanımlanmalıdır.

* Toplumsal Cinsiyet Perspektifinin Yaygınlaştırılması: Spora dair tüm planlama, bütçe ve uygulama süreçle-

rinde toplumsal cinsiyet eşitliği ilkesi gözetilmelidir.

* Kaynak Tahsisinde Adalet: Fonlar, projeler ve destekler kadın ve erkek sporcular arasında dengeli biçimde dağıtılmalıdır.

* Geçici Özel Önlemler: Kadınların ve kız çocuklarının spora katılımını artırmak için pozitif ayrımcılık içeren kadın futbol takımlarının teşviki, yönetimde kadın kotası gibi özel uygulamalar hayata geçirilmelidir.

* Ayrımcılığın Önlenmesi: Veriye dayalı izleme çalışmaları, farkındalık eğitimleri ve kalıp yargıları dönüştüren projeler desteklenmelidir.

c. Türkiye’de Spor Yönetiminde Kadınların Durumu

Türkiye’de kadınların spor yönetimine katılımı bakımından çok sınırlı bir temsil göstermektedir. Spor federasyonlarının yalnızca üçünde (yelken, satranç ve oryantiring) başkanlık görevini kadınlar yürütmektedir. Toplam 65 federasyonda yönetim kurullarındaki kadın oranı yalnızca %4’tür (CEİD, 2018).

Antrenörlük alanında da benzer bir tablo karşımıza çıkar¹¹: 59 federasyona bağlı toplam 282.571 antrenörün yalnızca 79.310’u kadındır. Kadınlar çoğunlukla çocuklarla ya da altyapı sporcularıyla çalışmakta; üst düzey kademelere ulaşanların sayısı oldukça azdır. Bu durum, hem kadınların profesyonel ilerlemesini sınırlar hem de genç sporcular için rol model eksikliğine yol açar.

d. Kadınların Sporda Temsili: Rol Modellerin Gücü

Kadınların yönetim ve teknik kadrolarda görünürlüğü, spordaki cinsiyetçi kalıpları kırmamanın en etkili yollarından biridir. Bu nedenle öncü isimlerin hikâyeleri, yalnızca kişisel başarı değil; kolektif bir farkındalık kaynağıdır.

Lale Orta, Türkiye ve Avrupa futbol tarihinde bu konuda çığır açan isimlerden biridir.

Dostlukspor’un kaleciliğinden antrenörlüğe, spor spikerliğinden FIFA kokartlı hakemliğe uzanan kariyeriyle ilkleri başarmıştır. Futbol üzerine doktora yapan ilk kadın olarak akademik alanda da öncülük etmiş, bugün Okan Üniversitesi’nde profesör olarak görev

11. KASFAD (2020) Türkiye’de Toplumsal Cinsiyet Eşitliği İzleme Raporu https://www.kasfad.org/wp-content/uploads/KASFAD_2020_yeni_.pdf

yapmaktadır.

Onun hikâyesi, “kadın futbol hakemliği olur mu?” sorusunun cevabıdır.

e. Antrenörlükte Cinsiyet Dengesi

Spor federasyonlarına göre kadın antrenörlerinin sayısı spordaki cinsiyetçi ayrışmayı pekiştirmektedir. Yalnızca üç federasyonda kadın antrenör oranı erkek antrenör oranından fazladır. Jimnastik (%77,2), herkes için spor (%57,9) ve buz pateni (%51,6). Futbol ve güreş listede son sıralardadır. Bu nedenle özellikle bu branşlarda kadın sporcularının temsili, toplumsal cinsiyete dayalı eşitsizlikle mücadelede çifte kazanım olanağı sunmaktadır.

Futbol, güreş ve boks gibi branşlarda kadınların görünür olması, yalnızca sportif bir eşitlik değil, aynı zamanda sosyo-kültürel bir dönüşüm anlamına gelir. Örneğin Büşra Işıl Dar, 2021 Dünya Gençler Boks Şampiyonası’nda 81 kiloda altın madalya kazanarak dünya şampiyonu olmuştur. Türkiye ve Avrupa şampiyonluklarıyla dikkat çeken Işıl Dar, yaptıklarıyla “kadınlar güç sporu yapamaz” gibi oldukça yaygın bir kalıpla yargıyı yanlışlayan güçlü bir cevaptır.

Onun başarısı, sporda toplumsal cinsiyet kalıplarının aşılabileceğini gösteren ilham verici örneklerden biridir.

f. Ücret Adaletsizliği

Spor dünyasında cinsiyet temelli ücret farkı, görünmez ama yaygın sorunlardan biridir. Kadın sporcular, er-

keklerle aynı antrenman yoğunluğuna sahip olsalar da, genellikle daha düşük ücretler, daha az sponsorluk fırsatları ve daha sınırlı medya görünürlüğü elde ederler. Bu durum yalnızca bireysel adaletsizlik değil, aynı zamanda yapısal bir eşitsizliktir: Bu, şöyle bir evren içinde yaşanır: Kadın spor branşlarının medya payı azaldıkça, sponsorluk gelirleri de azalır. Gelir azaldıkça branşlar küçülür ve “kadın sporu” daha az görünür hâle gelir.

Bu döngü, eşitsizliği sürekli yeniden üretir.

Oysa yapılan araştırmalar, kadınların yer aldığı spor organizasyonlarının izleyici memnuniyeti ve çeşitlilik açısından daha yüksek sosyal etki yarattığını göstermektedir. Dolayısıyla ücret eşitliği yalnızca “ekonomik” değil, aynı zamanda etik, eğitsel ve toplumsal bir gerekliliktir.

g. Yönetimde Kadınlar Artarsa Ne Değişir?

Spor yönetiminde ve tüm planlama süreçlerinde kadın oranının artırılması standartların gerçekleştirilmesi açısından önemlidir. Toplumsal cinsiyet eşitliğini tesis etmek için yönetim süreçlerinde daha fazla kadının yer alması gerekir. İş hayatının her noktasında olduğu gibi spor alanında da yönetim kurullarının en az yüzde 30 oranında kadının yer alması daha kapsayıcı, başarılı ve etkin olabilmesi için bir gerekliliktir. Araştırmalar, yönetim kurulunda kadın oranı en az %30 olan kurumların, karar alma süreçlerinde

daha kapsayıcı olduğunu; takım içi çatışmaları daha az yaşadığını; uzun vadeli stratejilerde daha başarılı olduğunu göstermektedir.

Bu nedenle sporda toplumsal cinsiyet eşitliği, yalnızca kadınların hakkı değil, tüm kurumlar için verimlilik ve etik bakımdan önemli bir olanaktır.

h. Eşit Yönetim İçin Yapılabilecekler

- * Kadınların federasyon yönetimlerinde, teknik kurullarda ve hakemlikte temsil oranı artırılmalıdır.
- * Beden eğitimi öğretmenleri ve antrenörler ile koçlar, spor yönetiminde yer alabilecek genç kadınları cesaretlendirmelidir.
- * Spor kurumları, karar alma süreçlerinde cinsiyet kotası (%30–40) uygulamalıdır.
- * Kadın ve erkek sporcuların ücret, prim ve ödül sistemleri şeffaf biçimde açıklanmalıdır.
- * Eşitliğin sağlandığı bir spor yönetimi, adil rekabetin ve güvenli bir spor kültürünün en sağlam temellerinden biridir.

Kaynaklar

- * Cinsiyet Eşitliği İzleme Derneği (CEİD) (2018), Sporda Toplumsal Cinsiyet Eşitliği.
- * Koca, C. (2018), Haritalama ve İzleme Çalışması: Sporda Kadınların Temsili.
- * UNESCO (2014), International Charter of Physical Education, Physical Activity and Sport.

IV. Sporda Toplumsal Cinsiyet Temelli Şiddetin Önlenmesi

a. Sporda Şiddetin Görünmeyen Yüzü

Spor, eşitlik, adalet, dayanışma, cesaret ve dürüstlük gibi değerlerle özdeşleşmiş bir alandır.

Ancak aynı zamanda hiyerarşilerin, rekabetin, ayrımcılığın ve güç ilişkilerinin yoğun yaşandığı bir ortamdır. Bu nedenle fiziksel, psikolojik ve cinsel şiddet biçimleri sporda da karşımıza çıkar. Yapılan araştırmalar özellikle cinsel taciz ve istismarın sporun tüm branşlarında ve düzeylerinde yaygın olduğunu ortaya koymaktadır. Cinsel taciz ve istismarın sporcuların fiziksel ve ruhsal sağlığını olumsuz bir şekilde etkilediği; performanslarına önemli zararlar verdiği ve özellikle spor alanlarından uzaklaşmaya sebep olduğu da pek çok çalışmada ortaya konmuştur¹².

Toplumsal cinsiyet temelli şiddet; bir kişinin cinsiyeti, toplumsal cinsiyet kimliği, cinsel yönelimi veya bedensel özellikleri nedeniyle maruz kaldığı her tür fiziksel, sözel, duygusal veya cinsel şiddeti kapsar. Spor alanlarında bu şiddet; antrenmanlarda, kamplarda, soyunma odalarında, temsillerde, seyahatlerde, kulüp ortamında ya da dijital iletişim kanalları üzerinden yaşanabilir.

12. IOC Sporda Cinsel Taciz ve İstismarı Önleme Beyanı(2007) bkz. <https://stillmed.olympics.com/media/Document%20Library/OlympicOrg/News/20070802-IOC-adopts-Consensus-Statement-on-sexual-harassment-and-abuse-in-sport/EN-Sexual-Harassment-Abuse-In-Sport-report-1125.pdf>

b. Eşitsizlikten Şiddete Giden Yol

Kadınların spor alanında daha az temsil edilmesi, asimetrik güç ilişkilerinde daha savunmasız kalmasına yol açabilir. Karar alma mekanizmalarında kadınların azlığı, cinsiyetçi söylemler, beden üzerinden yapılan yorumlar, kalıp yargılar ya da tacizi sıradanlaştıran yerleşik kültür, şiddetin zeminini hazırlayarak görünmezleştirir. Bu nedenle sporda toplumsal cinsiyet temelli şiddetle mücadele, yalnızca bireysel davranışları değil; toplumsal bakışı ve buna bağlı olarak kurumsal kültürü dönüştürme gücüne de sahiptir.

c. Cinsel Taciz ve İstismar Araştırması

Hacettepe Üniversitesi'nden D. Özen, E. Bilir ve C. Koca'nın yaptığı araştırma¹³, Türkiye'de farklı branşlardan 372 sporcunun deneyimlerini incelemiştir. Sonuçlar çarpıcıdır:

Kadın sporcuların %76'sı cinsel yaşamla ilgili uygunsuz sorular; %71'i bedenleriyle ilgili övgü veya yorumlar; %66'sı cinsiyetçi şakalar ile karşılaştığını belirtmiştir. Erkek sporcuların %72'si müstehcen bakışlar, %70'i cinsel içerikli materyallerin gösterilmesi, %51'i ise ısrarlı flört teklifleri yaşadığını ifade etmiştir. Kadın sporcuların %26'sı sahalarda, erkek sporcuların %27'si soyunma odalarında cinsel tacize maruz kaldığını belirtmiştir.

Bu veriler, cinsel taciz ve istismarın yalnızca kadınların değil, tüm sporcuların güvenliğini ilgilendiren yapısal bir sorun olduğunu göstermektedir.

d. Cinsel Taciz ve İstismarın Etkileri

Bu tür şiddet, sporcuların fiziksel ve ruhsal sağlığını zedeler, özgüveni düşürür ve spora devam etme motivasyonunu azaltır. Pek çok sporcu yaşadığı olayı bildirmekten çekinir, çünkü dışlanmaktan, kariyerinin zarar görmesinden ya da "abartmakla" suçlanmaktan korkar. Bu sessizlik, şiddetin sürmesini kolaylaştırır. Oysa sporda güvenli bir ortam yaratmak, her bireyin bedensel bütünlüğünü, saygı ve güven ortamında var olabilmesinin sigortasıdır.

13. Kaynak: D. Özen, E. Bilir ve C. Koca(2018), Spor Bilimleri Dergisi Hacettepe Journal of Sport Sciences, 29 (4), 157–177 <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/642796>

e. Uluslararası Düzeyde

Mücadele: IOC Politikası

Uluslararası Olimpiyat Komitesi (IOC), 2007 yılında sporda cinsel taciz ve istismarı önlemeye yönelik ilk kapsamlı politika belgesini¹⁴ yayımladı: “Sporda Cinsel Taciz ve İstismarı Önleme Beyanı.”

Bu beyan, cinsel şiddetin kaynağında gücün kötüye kullanımı olduğunu vurgular. Yani sorun yalnızca bireysel tutum ya da davranışlardan ziyade güç ilişkilerinin denetlenmediği örgütsel yapılarıdır.

IOC, sporda tacizi “başarısız liderliğin ürünü” olarak tanımlayan bu yaklaşım, bireysel suçlamadan öte örgütsel sorumluluğa dikkat çeker ve kurumlara şu ilkeleri önerir:

- * Taciz ve istismarı önleyici politika ve prosedürler geliştirin.
- * Bu politikaların uygulanmasını düzenli olarak izleyin.
- * Cinsel şiddetle ilgili eğitim ve farkındalık programları oluşturun.
- * Güvenli, şeffaf ve adil raporlama mekanizmaları kurun.
- * Ebeveynler, eğitimciler ve antrenörlerle işbirliği yapın.
- * Adil, etik liderliği teşvik edin.
- * Konuyla ilgili bilimsel araştırmaları destekleyin.

f. UNESCO Berlin Deklarasyonu (2013)

Birleşmiş Milletler’in öncü kuruluşu UNESCO, 2013 yılında Beden Eğitimi ve Spordan Sorumlu Bakanlar Konferansı’nda kabul edilen Berlin Deklarasyonu ile, nitelikli bir beden eğitimi için güvenli ortamın önemini vurgulamıştır:

* Madde 1.4: Şiddet, cinsel taciz, ırkçılık ve diğer ayrımcılık biçimlerinin bulunmadığı kapsayıcı bir ortam, kaliteli beden eğitimi ve spor için temeldir.

* Madde 1.22: Cinsel taciz dahil olmak üzere her tür ayrımcılığın cezalandırıldığı, güvenli ve erişilebilir eğitim ortamları sağlanmalıdır.

Bu deklarasyon, beden eğitimi derslerinden kulüp çalışmalarına kadar tüm spor ortamlarında güvenlik ilkesini temel koşul olarak belirler.

g. Sporda Şiddeti Önlemenin Temel İlkeleri

Spor ortamlarında toplumsal cinsiyet temelli şiddeti önlemek için öğretmenler, antrenörler, koçlar ve kurumlar aşağıdaki adımları izleyebilir:

* Fark Et: Söylemler ve davranışlarda cinsiyetçi veya aşağılayıcı unsurları tanı.

* Müdahale Et: Sessiz kalmak, onaylamak anlamına gelir. Uygunsuz

14. <https://stillmed.olympics.com/media/Document%20Library/OlympicOrg/News/20070802-IOC-adopts-Consensus-Statement-on-sexual-harassment-and-abuse-in-sport/EN-Sexual-Harassment-Abuse-In-Sport-report-1125.pdf>

bir durumu gördüğünde profesyonel biçimde müdahale et.

* Bildirim Sistemini Bil: Kurumunda veya federasyonunda şiddet ve tacizle ilgili bildirim kanallarını öğren ve paylaş.

* Güvenli Alan Yarat: Tüm öğrencilerin ve sporcuların kendini ifade edebileceği güvenli bir ortam oluşturun.

* Eğitim Al: Cinsiyet eşitliği, çocuk koruma ve şiddet önleme konularında düzenli olarak eğitimlere katıl.

* Dili Dönüştür: Cinsiyetçi şakalar, küçümseyici lakaplar ya da dışlayıcı ifadeler şiddetin ilk basamağı olabilir.

Bu adımlar, küçük ama kalıcı farklar yaratır. Spor kültürünü değiştirmenin yolu, dilde ve tutumda başlayan dönüşümdür.

h. Okullarda Güvenli Spor Ortamı Nasıl Kurulur?

Politika ve Rehberler: Okulların, cinsel taciz ve istismar karşıtı yazılı politikaları olmalıdır.

Eğitim: Öğretmenlere, antrenörlere ve öğrencilere yönelik düzenli farkındalık programları uygulanmalıdır.

* Şeffaflık: Her türlü iddia, tarafsız mekanizmalarla değerlendirilmelidir.

* İşbirliği: Okul yönetimi, aileler ve yerel spor kuruluşları arasında güçlü bir koordinasyon kurulmalıdır.

* Rol Model Olma: Öğretmen ve antrenörlerin etik, adil ve saygılı davranışları, öğrenciler için en etkili önleyici güçtür.

* Unutmayalım: Spor güvenli olmadan adil olamaz.

Sporla toplumsal cinsiyet temelli şiddeti önlemek, yalnızca bireyleri korumak değil; sporun özündeki adalet, eşitlik ve dayanışma gibi değerlerini korumaktır. Her antrenör, öğretmen ve yönetici, bu kültürün yeniden üretiminde belirleyici bir role sahiptir.

Şiddetsiz, güvenli ve kapsayıcı bir spor ortamı, çocukların ve gençlerin potansiyellerini özgürce ortaya koyabilmelerinin ön koşuludur. Bu ortamın ana sorumluları profesyonellerdir.

Kaynaklar

- * Özen, D., Bilir, E. & Koca, C. (2018). Spor Bilimleri Dergisi, 29(4), 157–177.
- * IOC (2007). Statement on the Prevention of Harassment and Abuse in Sport.
- * UNESCO (2013). Berlin Declaration on Quality Physical Education.
- * Cinsiyet Eşitliği İzleme Derneği (CEİD) (2018). Sporda Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Raporu.

V. Sporda Cinsiyetçi Dil ve Medya

a. Dil, Spor Kültürünü Belirler

Kullandığımız dil yalnızca iletişim aracı değil, aynı zamanda düşünme biçimimizin aynasıdır.

Dil, toplumsal ilişkileri kurar, güç ilişkilerini görünür kılar ve çoğu zaman farkında olmadan eşitsizliği yeniden üretir.

Spor alanında da benzer bir durum vardır: kullanılan dil, sporu “erkek işi” olarak sunabilir, kadınları dışlayabilir. Bu nedenle sporda toplumsal cinsiyete duyarlı bir dil kullanmak, eşitliğin temellerinden biridir.

b. Spor Medyasında Cinsiyetçilik

Spor medyası, cinsiyetçi dilin en yaygın biçimde üretildiği alanlardan biridir. Gazetecilerden yorumculara, spikerlerden sosyal medya hesaplarına kadar çoğu zaman eril bir dil hâkimdir. UNESCO’nun 2018 raporuna göre¹⁵ dünya genelinde spor yayınlarının yalnızca %4’ü kadın spor karşılaşmalarına ayrılmıştır. Spor haberlerinin sadece %12’si kadın gazeteciler tarafından sunulmaktadır. Kadınlar medyada yalnızca sayıca az temsil edilmez; temsil biçimi de sorunludur. Kadın sporcular çoğu zaman başarılarından çok fiziksel görünüşleri, kıyafetleri, aile yaşamları veya duygusal yönleriyle öne çıkarılır.

c. Kadın Sporcuların Medyada Temsil Ediliş Biçimleri

* Fiziksel Görünüm Odaklılık:

15. <https://en.unesco.org/news/unesco-calls-fairer-media-coverage-sportswomen>

Kadın sporcuların performansından çok “zarafeti” veya “güzelliği” konuşulur.

* Cinselleştirme: Başarıları değil, “çekicilikleri” öne çıkarılır.

* Başarıların ikincilleştirilmesi: Kadın sporcuların başarıları genellikle koçlarına, eşlerine ya da erkek takım arkadaşlarına atfedilir.

* Özel Hayata Odaklanma: Evlilik, annelik veya duygusal yaşam, profesyonel kimliğin önüne geçer.

Bu tür temsiller, sporun cinsiyetçi kalıplarını pekiştirir ve genç kızlara “bu alan sana göre değil” mesajı verir.

d. Erkek Sporcuların Medya Diliyle Yüceltilmesi

Erkek sporcular için kullanılan dil ise tam tersidir. Onlar genellikle:

* Güç, fiziksel saldırganlık, öfke, savaş, başarı ve kahramanlık metaforlarıyla anlatılır.

* “Savaştı, direndi, fethetti” gibi askeri terimler ile erillik yüceltilerek ve üstünleştirilerek kullanılır. Bu söylem homofobi ile pekiştirilir.

* Maç anlatımlarında “erkekçe mücadele” gibi ifadeler, cinsiyetçi üstünlük iması taşır.

Bu söylemler, erkekliği başarı ve güçle özdeşleştirirken; kadınlığı kırılganlık, duygusallık ve “yardımcı rol” ile tanımlar. Oysa spor, tüm bireylerin potansiyelini ortaya koyduğu eşit bir alandır. Dilin de bu eşitliği yansıtmaması gerekir.

e. Toplumsal Cinsiyeti Dikkate Alan İletişim

Kadınlar için Spor ve Fiziksel Aktivite Derneği’nin (KASFAD) 2015 tarihli “Toplumsal Cinsiyet Duyarlı Dil Rehberi¹⁶” bu konuda önemli bir başvuru kaynağıdır. Bu rehber, dilin cinsiyetçi kalıplardan arındırılması için aşağıdaki ilkeler gözetilebilir:

* Spor dallarının, spor organizasyonlarının ve spordaki meslek ya da kavramların özünde “erkeğe ait olduğu” yaklaşımı

16. KASFAD(2015), Spor Alanında Toplumsal Cinsiyet Duyarlı Dil Rehberi, Bkz. https://www.kasfad.org/wp-content/uploads/dil_klavuz_son.pdf

mından uzak durabiliriz. Cinsiyetin belirtilmesi gereken yerler dışında bu kavramlara “kadın” vurgusu yapmayarak, toplumsal cinsiyete duyarlı bir dil kullanabiliriz.

* Sporda “erkek olmayla” özdeşleştirilen ve kadını görünmez kılan ifadeleri kullanmayabiliriz.

* Sporda sergilenen bir performansın yetersizliğini ve başarısızlığını ifade etmek için “kız” ve “karı” gibi kavramlarla türetilen ifadeleri kullanmayabiliriz.

* Kadın oyuncular “korunmaya ihtiyacı olan”, “kırılgan” ve “hayal ürünü” kişiler gibi gösteren ve tarihsel açıdan bir erkeğin konumuna göre tariflenen (kral-kraliçe, prens-prenses, padişah -sultan) ifadeleri ve bunların erkekler için kullanılan eşdeğerlerini kullanmalıyız.

* Sporda cinsiyeti belirtmek amacıyla “bayan” ifadesinin kullanmından uzak durabilir, cinsiyet kategorilerini belirten “kadın” ve “erkek” ya da yaş grubuna bağlı olarak “kız” ve “oğlan” kelimelerini kullanabiliriz.

Cinsiyet Eşitliğini Teşvik Eden Söylemler Geliştirmek: Başarıyı cinsiyet üzerinden değil, çaba, dayanıklılık, takım ruhu ve strateji üzerinden tanımlamak, sporun özündeki adaleti yansıtır.

f. Neden Dili Dönüştürmeliyiz?

Dil, bilincin aynası, davranışların ise habercisidir. Kullandığımız sözcükler, çocukların ve gençlerin spora ve kendilerine bakışını şekillendirir. Eğer dilimiz

eşitlikçi değilse, sahadaki davranışlarımız da kolaylıkla dışlayıcı olabilir. Cinsiyetçi dil, farkında olmadan şiddeti, alaycılığı ya da ayrımcılığı meşrulaştırabilir. Buna karşılık, eşitlikçi dil:

* Güvenli bir iletişim ortamı yaratır.

* Öğrencilerin kendilerini değerli hissetmesini sağlar.

* Takım ruhunu güçlendirir.

g. Öğretmen ve Antrenörler İçin Küçük Hatırlatmalar

Söylemi değiştirmek, kültürü değiştirmeye giden ilk adımdır; bu ilk adım şunlar yapılabilir:

* Sporculara cinsiyetsiz unvanlar kullanın: “Kaptan”, “oyuncu”, “sporcu”, “koç”.

* Kadınların başarısını “ilk kadın” olarak vurgulamak yerine, “öncü” veya “örnek” kelimeleriyle güçlendirin.

* Medyada veya sınıfta duyduğunuz cinsiyetçi ifadeleri fark ettiğinizde, örnek bir dille düzeltin.

VI. Spor Medyasında İyi Örnekler

Toplumsal cinsiyet eşitliği, yalnızca teorik bilgiyle değil, uygulamada iyi örneklerin çoğalmasıyla güçlenir. Spor alanında farklı kurumlar, vakıflar ve inisiyatifler; kız çocuklarının ve kadınların spora katılımını teşvik eden, eşitlikçi yaklaşımları görünür kılan projeler yürütmektedir. Bu örnekler, hem beden eğitimi öğretmenleri hem de antrenörler için ilham verici uygulama modelleri sunar.

Eşitlik bir hedef değil, süreçtir. Bu kurumlar, uzun vadeli bir dönüşüm için farklı düzeylerde çaba göstermektedir. Toplumsal cinsiyet farkındalığı spordan ayrılmaz. Eşitlik, saha dışında da dilde, medyada, yönetimde ve eğitimde yeniden üretilmelidir. Yerel inisiyatiflerin gücü önemlidir. Spordaki değişim çoğu zaman tabandan, yani öğretmenlerin, antrenörlerin ve gönüllülerin çabasıyla başlar. Bu iyi örnekler, sporda eşitlik mücadelesinin yalnızca kurum politikalarıyla değil, toplumun ortak sahiplenmesiyle ilerleyebileceğini kanıtlıyor.

VII. İzleme Önerileri

Toplumsal cinsiyet eşitliği konusunda farkındalık yaratmanın en etkili yollarından biri, hikâye anlatımıdır. Filmler, belgeseller ve kısa videolar, izleyicinin yalnızca bilgi değil, duygusal bağ kurmasını sağlar. Bu nedenle beden eğitimi öğretmenleri, antrenörler ve öğrenciler için hazırlanacak her eğitim programında, görsel içerikler güçlü bir destek materyalidir.

Aşağıdaki film ve belgesel önerileri, sporda toplumsal cinsiyet eşitliğine farklı açılardan yaklaşır. Bu yapımlar, sınıf içi tartışmalarda ya da atölye çalışmalarında kullanılabilir.

1. Dangal (2016)

Yönetmen: Nitesh Tiwari | Ülke: Hindistan

Gerçek bir hikâyeden uyarlanan bu film, eski bir güreşçi olan Mahavir Singh Phogat'ın, kızlarını toplumun tüm önyargılarına rağmen dünya şampiyonu güreşçiler olarak yetiştirme mücadelesini anlatır. Film, sporda cinsiyet eşitsizliğinin yalnızca sahada değil, evde ve geleneksel roller içinde nasıl yeniden üretildiğini çarpıcı bir biçimde gösterir.

Tartışma soruları:

- * Sporun kadınlar için “uygun” olup olmadığına kim karar verir?
- * Aile desteği, toplumsal cinsiyet kalıplarını nasıl dönüştürebilir?

2. Mary Kom (2014)

Yönetmen: Omung Kumar | Ülke: Hindistan

Dünya şampiyonu boksör Mary Kom'un hayatını anlatan bu film, bir kadının hem anne hem sporcu kimliğiyle sistemin engellerini nasıl aştığını gözler önüne serer. Film, kadınların sporda var olma mücadelesine ilham veren bir örnektir.

Tartışma soruları:

- * Kadın sporcuların annelik ve kariyer rolleri neden hâlâ çatışmalı görülüyor?
- * Toplumsal destek mekanizmaları bu engelleri nasıl azaltabilir?

3. Battle of the Sexes (2017)

Yönetmen: Jonathan Dayton & Valerie Faris | Ülke: ABD

1973'te gerçekleşen ünlü tenis maçı "Kadın-Erkek Mücadelesi"ni konu alır. Kadın tenisçi Billie Jean King, erkek rakibi Bobby Riggs'e karşı mücadele ederken yalnızca maçı değil, kadınların eşit ücret hakkını da savunur.

Tartışma soruları:

- * Sporun tarihindeki bu maç neden toplumsal bir dönüm noktası sayılıyor?
- * "Eşit işe eşit ücret" ilkesi sporda nasıl uygulanabilir?

4. I, Tonya (2017)

Yönetmen: Craig Gillespie | Ülke: ABD

Artistik patinajcı Tonya Harding'in yaşam öyküsünü konu alan film, sporcu kimliğinin medya tarafından nasıl biçimlendirildiğini sorgular. Film, sporda kadınların yalnızca performanslarıyla değil, görünümleri ve özel hayatlarıyla da yargılandığına dikkat çeker.

Tartışma soruları:

1. Medya, kadın sporcuların imajını nasıl etkiler?
2. "Başarı" kavramını kim tanımlar: sporcu mu, izleyici mi, medya mı?

5. Sisters in Sweat (2021)

Tür: Kısa Belgesel | Ülke: Avustralya

Kadınların spor salonlarında yaşadığı mikro ayrımcılıkları, beden algısı sorunlarını ve dayanışma biçimlerini inceler. Kapsayıcı spor ortamlarının psikolojik güvenlik üzerindeki etkisini çarpıcı biçimde işler.

Tartışma soruları:

- * Spor alanlarında kadınlar için “güvenli alan” ne anlama gelir?
- * Beden olumlama hareketi, sporu nasıl daha erişilebilir kılabilir?

Kullanım Önerisi: Eğitimde Görsel Materyallerden Yararlanma

Bu film ve belgeseller, eğitimlerde yalnızca izleme amaçlı değil, tartışma ve analiz aracı olarak kullanılabilir. Eğitimciler aşağıdaki adımları uygulayabilir:

- * İzleme öncesi: Katılımcılara kısa bir özet ve temel kavramları (eşitlik, temsil, önyargı) sunun.
- * İzleme sırasında: Belirli sahnelerde durdurup katılımcılara “Bu sahnede ne hissediyorsunuz?” gibi açık uçlu sorular yöneltin.
- * İzleme sonrası: Küçük gruplarla tartışma yapın; kavramları günlük yaşamla ilişkilendirin.
- * Yaratıcı üretim: Katılımcılardan kendi “eşitlik hikâyelerini” kısa senaryolar veya posterlerle ifade etmelerini isteyin.

Bu yöntem, izleyiciyi pasif konumdan çıkarıp katılımcı öğrenmeye dahil eder.

Son Söz: Eşitliği İzlemek de Bir Eylemdir

- * Spor, yalnızca fiziksel değil; aynı zamanda kültürel, duygusal ve ahlaki bir pratiktir.
- * İzlediğimiz hikâyeler, neyin “normal”, neyin “olağan dışı” sayıldığına dair algılarımızı biçimlendirir.
- * Bu nedenle eşitliği anlatan her film, aslında bir öğretim materyali ve toplumsal dönüşüm aracıdır.
- * Eşitlik üzerine düşünmek, izlemekle; değiştirmek ise konuşmakla başlar.

Kaynaklar

- * CEID (2018), Sporda Toplumsal Cinsiyet Eşitliği.
- * UNESCO (2018), Gender Equality and Sports Media Report.
- * Filmler: Dangal (2016), Mary Kom (2014), Battle of the Sexes (2017), I, Tonya (2017), Sisters in Sweat (2021).

Sonuç: Dil Değişirse Oyun da Değişir

* Sporda cinsiyetçi dil, yalnızca bir iletişim sorunu değil, adalet ve temsil sorunudur.

- * Söylemdeki dönüşüm, davran-

nıştaki değişimin öncüsüdür.

* Kullandığımız her kelimeyle ya eşitliğe katkı sunarız ya da önyargıyı yeniden üretiriz.

* Eşitlikçi bir dil; sahayı, medyayı ve zihniyetleri özgürleştirir.

Eşit Oynayalım - II